

RECENZÍÓK

JAKÓ ZSIGMOND: A BETHLEN-KOLLÉGIUM KÖNYVTÁRÁNAK
KEZDETEI ÉS ELSŐ KORSZAKA /1622-1658/

Művelődéstörténetünk egyik meglehetősen fontos, korai szakaszáról értekezik Jakó Zsigmond a Korunk 1973-as Évkönyvében. A Bethlen-kollégium könyvtárának kezdeteit és első korszakát tárgyaló cikk olvasása során számos alapvető információ mellett megvilágosodik a korszak jelentős szellemi közkincsének sorsa és a művelődéspolitikát alakító erővonalak rajza is.

A cikk szerzője bemutatja a gyulafehérvári collegium academicum könyvtárának az első időkben Bethlen személyes, fejedelmi könyvtarával való egybeesését, tárgyalásra kerül Bethlen ama művelődéspolitikai elképzelése is, amelynek jegyében az erdélyi iskoláztatás megfelelő színvonalát európai szintű könyvtári ellátottsággal igyekezett biztosítani.

Az a régóta vitatott kérdés is tisztázódik, amely Szalárdi Sirmalmas krónikája kapcsán vetődött fel: a fejedelmi és a kollégiumi könyvtár együtt- illetve különélése.

Biztos képet kapunk a Bethlent követő uralkodók alapvető művelődéspolitikai elképzeléséről is. I. Rákóczi György "mint hitbuzgó ember híven teljesítette a kálvinista fejedelemre háruló minden kötelességét a protestáns egyház legjelentősebb iskolájával szemben", de kezdeményezéseit egyre inkább a Sárospatakon létrehozandó új politikai és művelődési centrum kiépítésére fordította. A gyulafehérvári könyvtár ekkor alakul át kizárólagosan kollégiumi könyvtárrá, amikor az új fejedelmi könyvtár mennyiségi és minőségi tekintetben is egyre inkább Sárospatakra lokalizálható.

Szó esik arról is, hogy II. Rákóczi György alatt még mostohább sorsa lett a valaha európai hírű Bethlen-könyvtárnak. Ebben az időben még inkább fokozódik az a folyamat, amelynek keretében az egykori gyulafehérvári könyvtár értékesebb része "átvándorol" az immár Comenius vezetése alatt álló sárospataki skólába. A szerző ennek a sajátos ténynek tulajdonítja, hogy a valamikori fejedelmi székváros 1658-as pusztulása során mégsem érte halálos romlás az akkor már felbomlásban lévő gyűjteményt.

A Bethlen-könyvtár utóéletére vonatkozik, hogy a belőle kisarjadó kollégiumi könyvtár csak létrehozó törzssanyagának ily módon való pusztulása után szerveződhetett újjá Nagyenyeden. "A poraitól Enyeden újjáéledő kollégium könyvtára a már kialakult hagyományokra támaszkodva vészelte át a nehéz időket, és nagyobb meg rázkódtatások nélkül folytathatta működését."- fejezi be kitűnő, a korszak kutatóinak figyelmébe ajánlható cikkét Jakó Zsigmond.

Téglásy Imre

FRANCICS KÁROLY: KIS KAMORÁMBAN GYERTYÁT GYUJTÉK

Ez év tavaszán jelent meg a Magvetőnél ez a rendkívül érdekes könyv: egy XIX. századi borbélylegény naplója, visszaemlékezései.

Francics Károly 1804-ben született Pápán. Apja szijgyártó volt, maga borbély lett. 1848-ban kezdte írni naplóját, amelyet visszaemlékezésekkel bővített ki, és többször is átírt. /Ezért is nehéz a könyv műfaját meghatározni./ Ez tette szükségessé, hogy a hatalmas mennyiségű anyagot rendezzék, az ismételéseket elhagyják. A munkát Vörös Károly végezte el, az ő munkája nyomán vált az a könyv nemcsak a történelemmel foglalkozók, de a nagyközönség számára is érdekes olvasmánnyá.

A szerkesztő az eredetileg tagolatlan munkát 23 fejezetre osztotta. Az első 13 fejezetben megismerkedhetünk Francics ifjúságával. Visszaemlékezés formájában képet kapunk egy XIX. század eleji kézműves család hétköznapijairól, de szó esik Pápa francia megszállásáról s a földrengésről is. Betekintést nyerünk a család meglehetősen labilis anyagi körülményeibe, majd megtudjuk, hogyan lesz Francicsból borbélyinas. Az inasélet viszonyosságai után a vándorlás nem kevésbé keserves évei következnek. De ennek az időszaknak a bajait, gondjait megszépíti a harminc évnyi meszszeség és a visszaemlékezés nosztalgiája. 1827-ben Francics Veszprémbe kerül.

A 14. fejezet az 1849. év eseményeit írja le napló formájában. Rendkívül érdekes nyomon követni, hogyan tükröződnek a helyi és